

Székely István előadás

2015.05.23., MAT Pecsét terem

Ki volt Rudolf Steiner?

Műsorközlő: – Akkor, kérlek, fogadjátok szeretettek Székely Istvánt, aki nem kisebb feladatra vállalkozott, minthogy egy olyan előadást tart, aminek az a címe, hogy Ki volt Rudolf Steiner. És, mint hallottam, az előadás után lehetőség nyílik majd egy beszélgetésre is a témával kapcsolatban. Át is adom a szót.

Sz. I.: – Köszönöm azoknak, akik itt vannak már, van, aki a 13. órájában a napnak, annak van egy kis meglepetés, mert ma elég sokat beszélgettünk művészetről. Úgyhogy hallgassuk is meg.

[zongoraszó hallatszik]

Sz. I.: – Köszönöm szépen az előadó nevében. Ez volt a meglepetés. Aki ezt a Brahms d-moll balladát játszotta, ő pedig Székely Kristóf volt, de úgy is bemutatathatnám, hogy a Figyelem iskolázása című csoportnak a tagja.

Ki volt Rudolf Steiner? Ezzel a címmel indul tulajdonképpen ez a kísérlet, amit én megpróbálok lefesteni. És, miközben ezen dolgoztam, egyre inkább rá kellett jönnöm, hogy ennek a kérdésnek több iránya is van. Az egyik Rudolf Steiner felé fordul, de ahhoz, hogy erről bármit is tudjunk mondani, vagy jó felé induljunk, jó irányba menjünk, nagyon meg kell vizsgálni, azt gondolom, saját magunkat, a mi megismerésünket, hogy ne tévedjünk el nagyon ezen a nem is túl rögtelen úton. Mert hogyha rossz alapokról indulunk el, akkor biztos, hogy rossz helyre érkezünk. És ez a kérdés, hogy ki volt Rudolf Steiner, vagy ki volt akárki, ez nagyon összetett kérdés egyébként. Ehhez hozzá tehetném azt is, amit éppen Rudolf Steiner kérdezett, hogy, mondjuk itt a Társaságban, hogy' ismerjük egymást? Ki ismeri a másikat? És erre se nagyon tudunk válaszolni. És hogy egy ilyen individualitást, akinek a földi burkát Rudolf Steinernek hívjuk, ez a kérdés, ha így fölmerül, már ez maga egy nagyon pozitív dolog ahhoz képest, ami a gyakorlat. És ezt szeretném nagyon körbe járni, pontosan annak az érdekében, hogy lássuk ezt a kérdést. Mert mi a probléma? Van egy gigászi anyagunk. Gigászi minden értelemben, tehát nem tudjuk ennek az anyagnak a jelentőségét voltaképpen fölmérni, tehát hogyha nagyon őszinték vagyunk, akkor azt lehet mondani, hogy sejtegetjük néha talán egy picit, hogy itt miről van szó. Ugye van a 28 írott könyv, és hatezernél valamivel több lejegyzett előadás, plusz még jegyzetfüzetekből is vannak, amik megjelentek. Tehát rengeteg. Ezek azok a művek, előadások, amelyeknek egy fontos közös jellemzőjét el lehet mondani, hogy ez az, amit Rudolf Steiner el akart mondani. Ez egy szociális kérdés, mert mindezt el akarta mondani. Viszont, hogyha ezeket a műveket nézzük, akár az összeset, ez még mindig nem teljesen Rudolf Steiner, akiről szó van. Ez mind tőle van. Ez igaz. Itt áll mögötte egy személy, egy individualitás, de még nem ő maga. És ehhez még hozzá tehetem azt a kérdést is, hogy ennél valamivel nagyobb anyaggal rendelkezünk, ami róla szól. Csak hogy példát mondjak, amit itt biztosan ismerünk, a Rippelmeyer-könyv, *Sorsdöntő találkozásom*. Hát ennek ugye legalább a fele mégiscsak Rippelmeyer-ről szól. Vagy az Antropozófia c. újságban jelent meg egy nagyszerű grafológiai cikk, amit a szerzők a legjobb tudásuk szerint csináltak. De hát az a legjobb tudás még mindig ott van, ami mondjuk, mint szűk keresztmetszet. Tehát ahhoz, hogy egy úgynevezett objektív képet kapjunk, azért az nem egy olyan egyszerű kérdés. Hogy mit jelent ez, hogy objektív képet szeretnénk nyerni, erre a későbbiekben vissza fogok térni. Egyébként tulajdonképpen a példa után nem kell olyan messze menni. Arról van szó, hogy egy olyan megismerésről volna tulajdonképpen szó, vagy arra lenne szükség, amit éppen a szellemtudomány által és a szellemtudományon keresztül lehetne megtenni. És ezt éppen Rudolf Steiner állította elénk, amikor olyan

témákkal foglalkozott, mint Chtristian Rosenkreuz, János evangélista, vagy az összes többi nagy ember. Tehát valami ilyenre volna szükség. Tulajdonképpen arra, hogy egy olyan megismerés szülessen Rudolf Steinerről, mintha az ember – nem tiszteletlenségből mondom, mert pontosan ez is egy akadályja ennek a megismerésnek – szinte belebújik egy másik individualitásba, hiszen másképp nem nagyon tudja megismerni, csak következtetni abból, amit írt, ami tőle van. De nem azt, aki ő maga. Tehát látjuk azt, hogy mit szándékozott közre adni, de azt, aki mindezt közre szándékozta adni, azt nem. Hogy ez mekkora probléma, azt megpróbálom érthetőbben elmondani. És ennek az érthetőségnek oka van Ha megnézzük, hogy mi, akik itt így ülünk, mi mindent teszünk azért a polgári életben, hogy elnyerjük azt az életpályát, azt a foglalkozást, hivatást, amit végzünk, akkor azt lehet látni, hogy mi rendesen tisztességesen fölkészülünk, tanulunk iskolákban, tanárainktól, könyveinkből, sít, sít. És ez egy rendes menet, van, aki élete végéig tanul, és ez rendben van. De hogyha ezt a gondolatsort egy kicsit tovább nézem és tekintem, akkor azoktól, akiktől mi tanultunk, akkor ezek a tanárok, tanítók szintén tanultak valakitől, szintén voltak könyveik. Nyilván kicsit másképp, kicsit mást tartalmazott, sít, sít. És hogyha megnézzük ennek a sornak az elejét, akkor találunk egy személyt, egy valakit, a modernkori tudományok történetében mindenképpen, aki egy egészen furcsa helyzetben van. Különleges helyzetben. Ugyanis nincsen tanítója, nincsen könyve. És egy ideig tulajdonképpen még a tudomány sincsen. Hogy jön ez Rudolf Steinerhez? Hát úgy jön ez Rudolf Steinerhez, hogy általában keveset szoktunk arra gondolni, hogy Rudolf Steiner az, aki sohasem olvasott Rudolf Steinert. És hát azért mégiscsak valami kibújt ebből a dologból, ebből a semmiből. De ezt a semmit érdemes azért picit jobban megnézni, éppen a tudományos életre vonatkozólag hogy hogy is történik ez, és hogy néz ki ez a kép a továbbiakban? Leesik az alma a fáról, fejére esett, nem esett, ezt nem tudjuk. De azért tudható egyébként. Hogy ugye meglátta a Newton, hogy leesik az alma. Hát ... dehogyt látta meg! Az alma, az leesett száz évvel korábban, meg remélhetőleg nyáron is potyogni fog egy picit. Dehogyt látta meg! Hanem meglátott egy összefüggést, ami nem szemmel látható, amit olvasni tudott, aminek az alma egy illusztrációja. Ugye ez úgy jön ide, hogy mi ezt adjuk tovább tudásként, az illusztrációkat nemzedékről-nemzedékre, $g=9,81$, ha még jól emlékszem. És ezt adjuk tovább, pusztán az illusztrációkat. Tehát nem a látást tanítjuk. Nyilván vannak kivételek, azokat nem akarom megbántani. De hogy az illusztrációkat, mint a tant visszük tovább. A párhuzamot remélem, hogy értenétek. Hát egyébként, hogyha belemegyünk, ezek ilyen anekdotisztikus források, hogy ezek a feltaláló kutatók, ezek rosszul teljesítettek az iskolában, gyenge képességűek voltak. Hát persze. Hiszen az a fajta oktatás, amiben évszázadok óta vagyunk nagyrészt, és amiben ők is részesültek, az nem ezt a kultúrát hordozza, hanem a $g=9,81$ -et hordozza. Nem a látás kultúráját, nem a tapasztalás kultúráját. Márpedig az is látszik ebből a történetből, hogy itt ezek a „gyenge képességűek”, ezek mégiscsak rendelkeztek egy olyan képességgel, amely egy bizonyosfajta látás képessége. Akárhonnan nézzük. És erre vonatkozólag azért lehet mondani, hogy képesség, mert ritka az olyan feltaláló, aki egyetlenegy dolgot talált volna föl. Edisonnak több, mint ezer találmánya volt. Megrendelésre tudtak dolgozni. Tehát ez olyan megbízhatóan működött, hogy az valami elképesztő. Ami nem látható. És amit ők láttak. Azért tartottam fontosnak ezt elmondani, mert amiről beszélünk, az tulajdonképpen egy világszemlélet megváltozása. Amiről beszélünk, az tulajdonképpen a ma már emlegetett Waldorf-pedagógia szellemi centrumának a közepe. Az a meglátás, hogy mit kéne az egész pedagógiával másként csinálni. Erről beszélünk. És hogy miért kell másként csinálni. Azárt, hogy ne az illusztrációkat adjuk tovább nemzedékről-nemzedékre. Amiről jól tudjuk, hogy az emberi élet végén ezeket nem visszük magunkkal tovább. Úgyhogy kellene valami tudományosabb mód arra vonatkozólag, hogy ahogy nem ismerjük Rudolf Steinert – ugye ez a kérdés, mert innen indultunk –, úgy másokat sem ismerünk. És ennek ilyen következményei vannak. Tehát kéne valami tudományosabb mód arra, hogy hogy is lehetne ezt jobban csinálni, jól, megalapozottan. Szeretnék valamit ahhoz hozzáfűzni, hogy mi ez a tudományos mód, mert ebből sok félreértés szokott származni véleményem szerint. Mert amikor arról ír Rudolf Steiner, hogy a tudományból át kéne venni azt, ami – természettudományokból elsősorban – ami jó az antropozófiába, szellemtudományba – ez az én meglátásom –, akkor nagyon sokan villámgyorsan azt a kis tény-anyagot, amiről szó van, elkezdik

információkkal és adatokkal körbeábrázolni, mintegy illusztrálni őket. Pedig nem erről van szó, én azt gondolom. Hanem arról, hogy a természettudomány, bár öntudatlanul, de az elmúlt évszázadok során kifejlesztett egy olyan érzéket, egy olyan látásmódot, amit át kéne venni. Egy biztos látásmódot, ami arra vonatkozik, ami szemmel, érzékszervvel nem látható. Miről beszélek? Itt van például a másodfokú egyenlet megoldóképlete. Még azt sem tudom mondani, hogy molekulája sem látszik, mert molekulája sincs. De olyan számon kérhető, tiszta és világos, azt mondanám, hogy tudati tény, hogy az érettségien az érettségizőktől számon kérik. Tehát ez az a biztosság és biztos látás, és a gondolkodásnak ez a módja, ez véleményem szerint, amit át kellene venni a természettudományból, hogy itt ne egy ilyen laza tapogatózás legyen – „talán így, így érzem” –, hanem egy biztos látásmódja az egész szellemtudománynak. Én azt hiszem, hogy erre gondolhat Rudolf Steiner, és nem másra. Tehát ezek volnának az alapok, amiből én azt gondolnám, hogy valahogyan el lehetne indulni. Hogy nemcsak Rudolf Steinerral nem vagyunk képesek másként – mitől tennék vele kivételt? Hát mással sem teszünk kivételt. Ugyanúgy nem ismerjük a másikat, itt a Társaságban. A tudománynak a nagyjait nem ismerjük. Hát Rudolf Steinert mitől ismernénk meg jobban? Szeretnék fölrajzolni egy illusztrációt, egy nagyon egyszerűt, amire szeretnék majd többször visszanyúlni. Ez egy nagyon egyszerű kör, de nem is ez a lényeg, hanem hogy egy zárt alakzat. Ezt egy szimbólumként szeretném itt megmutatni. Hogy hogy is néz ki mindaz, amit eddig elmondtam? Ami a körben benne van, aminek a zártsága a lényeg, nem a formája. Ez tulajdonképpen a természeti világ. A természeti világ, az egy zárt világ ugyanis. Kész világ. Fizikai világ, e világ, így lehetne jellemezni ezt tulajdonképpen. Pontosabban: egy dolgot meg tudunk figyelni. Azt ugyanis, hogy olyan nincs, hogy természeti világ. A természeti világ az, amit mi természeti világnak gondolunk. Nem azt mondom, hogy ismerjük, hanem mindaz, amit gondolunk róla. Tehát azt is mondhatnám, hogy egy tudati világ – annak is megfelel ez a rövidítés, de nem azért írtam így föl. Tehát ez egy zárt világ, múlt világ, vagy kész világ, amelyben minden készen van. Törvények vannak, készen van a gondolkodás, készen van az észlelés. Egyesek úgy jellemzik, hogy a múlt tudat világa. Ami azt jelenti, hogy az ember, amikor a természeti világ szerint gondolkodik, vagyis agy-gondolkodást végez, akkor a gondolton és az észlelten ébred öntudatra. És tulajdonképpen azokat az élő folyamatokat, élőséget, amelyek a gondolkodást vezetik, ami tudat fölött történik, arról nincs közvetlen tapasztalásunk. Egy dolgot nagyon jól le lehet olvasni erről a kis ábráról, hogy bármit is tanítunk, bármit is találunk föl, akármennyit pakolunk ide, ebbe a körbe, ez a világnak egy nagyon-nagyon kis része. És ami ezt körbe veszi, és tartja, azt én most úgy nevezném, hogy a szellemi világ. És hogyha az emberről mint fajról gondolkodunk, mint teremtett lényről, hiszen ez a teremtett világ is egyben, ahogy Pál apostol a rómaiaknak szóló levelében írja a 8. fejezetben, akkor tehát ebbe az ember is bele tartozik, mint faj. Ezt sokan így vélték és sokan nem láttak ennél tovább. Hát ebből aztán különböző elméletek születtek az emberre vonatkozólag. Rajzolok egy másik ábrát is. És ha az emberről nem mint fajról gondolkodunk, vagy azt is mondhatnám, hogy éppen a Rudolf Steiner által megadott úton és módon halad az ember, akkor azt lehet látni, azt szeretném láttatni erről a másik ábráról, hogy akkor ezek a határok kicsit fölpuhulnak, kicsit kitágulnak. Az ember helyet készít az eljövendőnek, vagy a szellemi világnak, és akkor kialakul, amit a halmazelmélet, vagy a geometria nyelvén metszetnek mondanék, de igazából azt mondanám legszívesebben, hogy kialakul egy közös terület. És ez megintcsak egy olyan szimbólum, amiről nagyon sok mindent le lehet olvasni. Vagy legalábbis és ne szándékozom olvasni. Például amikor azt mondja János evangélista, hogy *ti bennem, én ti bennetek* (Jn 15,4), az oda vonatkozik. A közös területre. Itt folyamatok vannak, ugye már belejátszanak, bennem a világosság, a „bennem”, az a közös területre vonatkozik. Például. Ezt én le szeretném olvasni erről az ábráról. Vagy amikor Rudolf Steiner azt mondja a *Wie erlang man ...* c. könyvében, hogy gondolkodásomban egynek érzem magam a világtörténet áramával. Ugye a folyamatokat a zárt természeti világ, a teremtett világ nem tapasztalja, ez itt van. Nem is kell sokat magyarázni és gondolkodni, én azt gondolom, hogy ez leolvasható. Az én gondolkodásomban egynek érzem magam, mert valóban egy, és valóban közös területről van szó. Hát persze, hogyha Rudolf Steinerről beszélünk, akkor ez egy kicsit másképp néz ki. És hogy gyorsan a kérdésnek elébe menjek, ő volt Rudolf Steiner. És arról beszél, és onnan beszél. Tehát amikor arról

beszélünk, hogy ki volt Rudolf Steiner – bizonyos értelemben –, akkor ez az ő megjelenése, és nem több. Pedig kicsit többről van itten szó. Akár az életművet tekintjük, akár ezt az ábrát. A legfontosabb az, hogy közös terület létezik. Ez az a közös terület, ahol akár Rudolf Steiner, akár mások szavait idézzük, ahol a folyamatokat is látja az ember. És itt a folyamatokról van szó, amiben szeretnék továbbmenni. Van egy olyan időszak Rudolf Steiner életében, amiről ma többször volt szó. Ugyanis volt egy 15 év, amikor ő Goethével foglalkozott. Erről nem nagyon szoktunk beszélni, de én erről most nagyon szeretnék. Mert egy kicsit megpróbáltam utána menni, hogy 15 évet nem tölt el valaki véletlenül Goethe természettudományos műveinek megismerésével, magyarázatával. Publikált is erről. Különösen az ő jó műszaki végzettségével, ugye Rudolf Steinernek ez volt. És nyilván 15 év után sem maradt ez abba. Hogy mi is ez a kapocs, ami ezt a két nagyságot összeköti? Én nem tudom, hányan olvasták a színtant. Minden esetre, ami engem megdöbentett, és ami nagyon elgondolkodtatott, hogy Goethe olyan kijelentéseket – nem is hogy megenged magának, hát hogy is mondjam, tesz –, ami egész egyszerűen elképesztő volt legalábbis az én számomra. Például a színek és az emberi lélek kölcsönhatásairól. Hogy hatnak egymásra. És itt Goethe határozottan kijelenti, hogy a sárga az így, a vörös így, stb. Tehát ez a határozottság az, ami engem magával ragadott ebben a kérdésben. Bele értve, hogy Goethe nem kísérletezett emberekkel. Mert hogy működne ez ma? Tehát hogy csinálná ma ezt a tudomány? Egy szín hogy hat egy emberre? Hát úgy, hogy egy jó nagy reprezentatív mintán kérdőíveket kibocsájt, kiértékeli. Csomó tudományt teremt ez által. Az által, hogy nem lát. Kiértékeli, és akkor azt mondja, hogy „mmm, hát ez az átlag, kérem szépen. Így hat az emberre”. Anélkül, hogy embert látna közben. Namost Goethe ezt nem így csinálta természetesen. Hanem Goethe innen csinálta [a közös területre mutat]. Mert erről a területről még egy dolgot szeretnék elmondani. Hogy ha emberről beszélünk, vagy emberi megismerésről, vagy a másik megismeréséről vagy a másik individualitásáról, azt csak innen és csak itt lehet [megint a közös területre mutat]. Itt [a teremtett világra mutat] a szilárdtest-fizika törvényei léteznek. Hogy két test egyszerre egy helyen nem létezhet, ugye, ezt ismerjük; ez a villamos. Ez pedig a közös terület. Máshol nincs közös terület. Itt, a természeti világban nincs közös terület. Tehát ez egy ilyen ügy, hogy Goethe nem kísérletezett. Emberekkel nem kísérletezett, tehát optikai és egyéb kísérletei voltak ugyan, ismerjük a szerszámait, eszközeit. Szeretnék párhuzamot vonni, hogy Rudolf Steiner sem kísérletezett. És mégis egy csomó tudományágban mit alkotott. Én egyetlenegy esetről tudok, amikor Goethe-kísérlettől Rudolf Steiner kísérletezett. Ezt most nem fogom elmondani [nevetés], mert azt hiszik, hogy én elfogult vagyok az antropozófia egyes ágazatai iránt. Egyetlenegy esetről tudok, amikor kísérletezett, valóban. De nem kísérletezett, mert látott. Tehát nem a mai tudomány szerint ment, amit ma továbbadunk. Hát ez a szellemi testvériség a két nagyság között, én azt hiszem. Én gondolok egy másikra is. Ugye az is itt van a polcon, a növények metamorfózisa is. Azt nem kérdezem meg, hogy hányan olvasták, föl se nézek [nevetés]. De hogy miről is van szó, azt szeretném elmondani, mert ez egy fontos kapocs. Ugye arról van szó, hogy van egy természetszemlélet. Ezt nem kell sokáig keresnünk. Ez a Linné-féle természetszemlélet, amelyik a maga módján helyes természetesen. Bibe, porzó, gyökér, szár, ez, az, amaz ... Hát össze van rakva ez a természet, mint egy mosógép. Általában, akik így összeraknak egy természetet – ez teljesen általános, nem Linnét szidom ezzel –, azok mindig elfeledkeznek arról, hogy ezt valaki működteti. Sőt, valaki kitalálja. Megalkotja. Tehát össze van rakva a természet, hogy így működik és kész, ezek az alkatrészei vannak. És ezek után, miután Linnének megjelenik a növénytana, mintegy 40 évvel jön Goethe, és teljesen más szemlélettel közelíti meg a növényvilágot. Teljesen más szemlélettel végez növény-megfigyeléseket. A lényege ennek az, hogy nem dolgokat lát, hanem folyamatokban – hangsúlyoznám megint az ábrán – folyamatokban látja a növényt. Például amikor mi azt mondjuk, ez egy nagyon szép gondolat, de absztrakt gondolat, mert nem látjuk, hogy egy magban benne van az egész növény, ez igaz is, meg nem is. Merthogy nem látjuk. Azt se látjuk, hogy él-e ez a mag, vagy nem. Gondolhatunk Rudolf Steiner mag-gyakorlataira is. Tehát megintcsak a folyamatokról van szó. Megint arról a területről van szó, ami ezt a két nagyságot összeköti. És tulajdonképpen említénék egy harmadikat is, amire majd később szeretnék visszatérni. Ez a harmadik pedig az, amit Rudolf Steiner az *Életutam* c. művében, és máshol is említ. Ami neki egy állandó és

visszatérő kérdése volt. És amit Goethénél lehet olvasni művészi módon. Mert Goethe művészi módon ismert meg, tehát az nem egy antropológiai megismerés, hanem egy művészi megismerés volt. Ugyanis azt mondja Rudolf Steiner, hogy nem lehet úgy beszélni a szervetlen világról, mint a szervesről. Képtelenség volna, ugyanúgy beszélni. És ő végig kereste ennek a módozatait, hogy élővilágról hogy lehet élő módon beszélni. És ennek meg is volt a maga oka. És ezzel talán rátérnék a legfontosabbra. Rudolf Steiner szellemi látó. A „volt”-ot, azt rosszul esik hozzátenni persze. Ha ezt nem tudnánk a műveiből, meg hogy látó, hiszen alkotott, tehát tudományt alkotott, akkor ezt tudhatnánk az *Életutam*-ból, ahol két esetről is beszámol. Az egyik az, amikor egy halottat, ma így mondanánk, hogy kísér, akkor még nem azt mondta, hogy kísér, és erről egy levelezést is folytatott. Valaki ismeri. A másik pedig talán sokkal izgalmasabb, amikor egy egyszerű vidéki bácsival találkozik a vonaton. És ez azért izgalmas szerintem, mert egy ilyen egyszerű parasztbácsival arról, amit ő folyton keres, hogy nem lehet úgy beszélni az élőről, mint az élettelenről, és ezt mégis meg tudta tenni, holott nyelvezetében nem ezen a szinten történik a beszélgetés, ez teljesen nyilvánvaló. Tehát nem a fogalmak tisztázásán és definiálásán keresztül, hanem más módon. És úgy gondolom, hogy itt különbséget kell tenni látó és szellemi látó között. Hogy mi a különbség – vagy éppen Rudolf Steiner szóhasználatával: a látó és a beavatott között? Mert ő a Lukács-evangélium elején, megteszi ezt a különbséget. Ezt én szeretném kifejteni. Ha lehet egy picit azt mondani, hogy saját tapasztalatból, ezt nem mondom, de bizonyos értelemben igen, merthogy azért találkozunk látókkal. Sokan. Sokan is vannak. Ezek nem véletlenül vannak, ezek a látók. Én is találkoztam nem egy ilyenekkel. És akkor ezek megmondják, hogy előző életemben én nem voltam akárki. Namost ez számomra, miután nem a közös területről származik, ez ide jön, a természeti világba. Ez egy információ, amivel én tulajdonképpen nem jutok semmire, hogyha őszintén bevallom. Az egomat növelheti persze, hogyha olyan valaki voltam. Tehát ezt a héjat, az Én burkát erősíti csak, és mást nem. Az is előfordulhat, mert hát a látók sem egyformák, hogy ugye hát kicsit többet látnak. Bizonyos ok-okozati jelenségeket is elmondanak a „szellemi világból” – ezt most nagyon idézőjelesen teszem föl. Mert hát a probléma ott van, hogy a szellemi világban nincs ok-okozat. Ha valaki ismeri a János-evangélium 3,8-at „*a szél fú, abová akar, annak zúgását hallod, és nem tudod, hogy honnan*”. A szellemnek nincs oka. Nem okból van. Akkor nem lenne. Mit jelent a szellemi látó ehhez képest? A szellemi látó azt jelenti, hogy minden tényt, amit mi ténynek nevezünk, teljes folyamatában látja. A folyamat nem egy emberéletet ölel föl, hanem sokkal nagyobb. Ha arra gondolunk, hogy Rudolf Steiner hányszor, és hány műben kezdi lemúri Atlantisztól kezdve az egészet... Nem akarok mélyebben belemenni. És ezt így kell mondani, mert az egész csak a folyamat tapasztalásával együtt érvényes és érthető és tanítható. Akkor is így kell mondania, mert ez az igazság, hogyha ezt még kevesen értik egyelőre. És a gyógypedagógiai kurzusban, mikor egy nagyon konkrét kérdést tesznek föl neki egy gyerekkel kapcsolatban, akkor is elmondja, hogy mit tapasztal, az egészet, majd megadja a konkrét feladatot, hogy mit kell tenni a gyerekkel kapcsolatban. De együtt igaz az egész. Anélkül csak legfeljebb egy módszer lenne. És ezt jelenti egyrészt a szellemi látó. És ennek van egy másik része is, amit ehhez hozzá kell tenni. A szellemi látó nem beszél a szellemi világról. Tehát a szellemi látó, vagy más néven beavatott más viszonyban van a szellemi világgal. Ugyanis, ha beszélne a szellemi világról, és nem a szellemi világból... szóval az nem úgy történik, hogy az úgynevezett szellemi világ közömbös az ilyen beszéd iránt. Ez benne történik a szellemi világban. Ez nem egy egyoldalú kapcsolat, hogy, mondjuk úgy, belesek a szellemi világba és fecsegek róla. Itt a Szó, a nagy Sz-szel értendő, itt a szellemi világgal összedolgozik. Tehát amikor egy szellemi látó mond valamit, az, mondjuk egyszerűen, kölcsönhatásban van. Mert különben fecsegés az egész. Úgyhogy azt gondolom, hogy amit nekünk jó tudni, az ez, és hát amit persze a magunk kicsiségében egyáltalán lehet sejteni, az ez. Hogy mi ezt hogy tesszük, vagy hogy nem tesszük éppen. De ez is egy kép, amivel szerintem jó, hogyha tisztában vagyunk. És amit az előbb a gyógypedagógiáról kurzusoknál lehet olvasni, mikor megadja a feladatot, éppen ezért az én meglátásom szerint minden egyes mondatnál van egy feladat is. amit lehet meditációnak nevezni, kinek hogy tetszik. De mindenképpen van feladat is vele, mégpedig nem is kevés. Ha az életművet nézzük, tulajdonképpen az életművet a karmakutatástól kezdve el lehet helyezni ebben az ábrában, vagy legalábbis én elhelyezni vélem, mind innen

történi, a közös területről, a világosságból, mely átvilágítja a sötétséget, magát a természeti világot, amit természeti világnak gondolunk. Igen. Nekem ez valamiért egy fontos képlet. Egyvalamit nem szeretnék elmulasztani, mert itt annyi szó volt ma a művészetekről. Én erre hoztam egy képet, amit szeretnék nagyon erre az egész témára megmutatni. Sokaknak sok helyről ismerős lehet ez a kép. Akár Grünewald-tól. De ez nem Grünewald, hanem Greco. És ugyanaz a téma. És ez számomra megintcsak azt mutatja, amit Goethénél néztünk, és másoknál is, hogy a művészet valamivel mintha megelőzné a megismerés tudományát. Kicsit más módon írja le előre a szellemtudományt. Amit én ezen a képen fölfedni vélek, nagyon sok dolog... Nem tudom, hogy hogy kell tartanom [nevetés]. Ez Greconak az *Angyali üdvözlete*, ami itt van Budapesten éppen. Két fontos momentumát emelném ki. Ugye az angyali üdvözlét, látszik az angyal. Látszik Mária, amint egy egészen furcsa testtartásban néz az angyalra. Ezt a furcsa testtartást, ezt jól ismerjük. Ez a hátra fordulás, vagy megfordulás, vagy az eredeti görög szöveg szerint ugye *változtatások meg értelmeket* (Mt 3.2). Ezt látjuk. De látunk még valami nagyon izgalmasat, hogy Mária éppen olvas. Előtte van a könyv. És ezeknél a szövegeknél, és ez bennük a fantasztikus, lehet tudni, hogy mit olvas. Hát az angyali üdvözlétet olvassa. Ami azt mondja, vagy azt vélem kiolvasni belőle, hogy itt egy olvasás, egy írás, és maga a történet, az nem két különböző dolog. Nem egyik oka a másiknak, hanem egyszerre van. Egyik sem előzmény. És azt gondolom, hogy a szellemtudomány, hogyha Rudolf Steiner alakját nézzük, bármilyen távol is essen, pontosan erről szól. Hogy itt nemcsak egy irodalom van, hanem az egész világ megváltozik. És egyetlenegy dolgot szeretnék még mindenképpen elmesélni. Nemrég olvastam, hogy Ita Wegman-nak Rudolf Steiner a halálos ágyán azt mondta, hogy aki engem elvált az én lényemet a műveimtől, az bizony, hát az Ahriman-nak a birodalmában van.

S.A.: – Köszönöm

Sz.I.: – Namost, ezt nagyon sokan, én azt gondolom, hogy kicsit alulértékelik ezt a dolgot. Ugyanis hát ugye arról van szó, hogy az ember, hogyha mond valamit, vagy idézi Rudolf Steinert, akkor oda kell írni, hogy Rudolf Steiner. Szerintem nem erről van szó. Tehát az, hogy oda kell írni, hogy Rudolf Steiner, ez emberi tisztesség kérdése. Itt arról van szó, hogyha ettől [az ábrán a közös területre mutat] elváltam Rudolf Steinert, akkor már baj van. Mert erről van szó. És hangoztathatom én, hogy Rudolf Steiner, ha nem erről beszélünk, amikor Rudolf Steinert értjük alatta, fölötte. Úgyhogy ebből az egész képből nekem inkább ez az értelem jön, hogy itt nem a névről van szó – erről, hanem erről. ...

[Kiderül, hogy van még idő, az előadó folytatja]

Sz. I.: – Hát akkor még azt mesélném el lezárásképpen, hogy aki elolvasta a füzetet, az láthatja, hogy az nem véletlenül kapta azt az alcímet, hogy előkészítés és bevezetés. Mert tényleg azt gondolom, hogy legalább annyit kell foglalkoznunk a megismerésünkkel, mielőtt Rudolf Steinerig eljutunk, mint magával Rudolf Steinerrel. És ezért is próbáltam én is egy hosszasan bevezetni. Nem elég hosszasan, mert nem akartam untatni a társaságot, mert erről évekig lehetne beszélni. De gondoljuk csak meg, hogy bármilyen tudományággal is foglalkozunk antropozófián belül – csillagászat..., gyorsan akartam mondani. Orvostudomány. Művészet. Vagy bármi. Az mind az emberben szól meg, és az embernek szól. Tehát itt az önismeret, és a reális és valós önismeret elkerülhetetlen. Egyetlenegy kérdésben sem tudunk elindulni, hogyha nem jó alapokról indulunk el. Sokmindent tudnék még elmondani. Nem nagyon tudok újat mondani ezekkel kapcsolatban. Talán azt mondanám, ami ma már egyszer elhangzott. Rudolf Steiner utolsó művében, ugye a Mihály-levelek, sok neve van, Mihály-levelekben azt írja, hogy nemcsak a szellemtudomány tényeit kell megismernünk, hanem azt is, hogy hogyan jutunk hozzájuk. És ez legalább olyan fontos. Mert csak ezen keresztül van valami. Máshol egyébként azt írja Rudolf Steiner, a Lukács-evangélium előszavában, ami egyébként nagy kedvencem, hogy a szellemi kutató nem az írott anyagból dolgozik, hanem abból, amit a szellemélet aktuálisan nyújt neki. És ezt szerintem ettől tud élő lenni az antropozófia, és ettől tud élő lenni a Társaság. Ha élő módon nyúlunk hozzá. Köszönöm szépen.

Megnyissunk egy kört? Nyissunk meg egy kört, hogy hátha van ehhez hozzászólás, vagy akár bármihez a társaságban van jövők felé. Merthogy ez a jövő felé mutat. Csak oda mutat. Köszönöm szépen.

É.Á.: – Ha azt egy kicsit bővebben kifejténéd, hogy Rudolf Steiner életművének elválasztása Rudolf Steinertől, ez a jelenség, és aközött, hogy csak az a hiteles szellemtudomány, vagy szellemi kutatás, ami abból indul ki, amit a szellemi világ élő módon ad valakinek. a kettő közötti [nevetés] összefüggést. Mert úgy érzem, ez egy abszolút kulcskérdés. Annyira kulcskérdés, hogy Rudolf Steiner egyfajta materialisztikus felhasználása is, mint szempont itt figyelembe vehető.

Sz. I.: – Hát akkor jó estét kívánok... [hangos nevetés] Megpróbálok egy picit egyszerűsíteni a kérdésen. A kérdés, megintcsak az ábrára tudok mutatni, arra utalni, ami délelőtt elhangzott. Délelőtt nagyon fontos dolgok hangzottak el. Hogyha az antropozófia, a szellemtudomány kizárólag a fej működése, – ne felejtjük el, amit a természeti világról mondtam, amit gondolunk róla, akkor azzá válik, amit gondolunk róla. Ez meg szerintem kevés. Szóval ezzel nem sokra visszük. Ettől nem változunk meg. Rudolf Steinert sokan szokták idézni, hogy tulajdonképpen a szellemtudományhoz elegendő egy elfogulatlan gondolkodás. Ez így van. Abszolút, egy tiszta gondolkodás. Nade kérem szépen, hát ki dönti el, hogy tiszta-e ez a gondolkodás? Az enyém persze tiszta, de hát ... na jó. De, a viccet félretéve. Tehát addig a pillanatig, amíg nem tapasztalom ezt a területet. Milyen területet? Az Én-vagyok területe, a magáról tanúskodó terület, a világosság területe. A magáról tanúskodó talán eddig jó. Amikor a gondolkodás át tudja világítani saját folyamataiban magát. Tehát amikor elfogulatlan gondolkodásról ír Rudolf Steiner, az egy tapasztalás. Ezt jelenti az, amit az elején mondtam, és aztán nem véletlenül jutottam oda vissza, hogy objektív. Mert közös. Ezt jelenti. Tehát az az elfogulatlan gondolkodás, az nem az én megítélésem, hogy elfogulatlan gondolkodás, az enyém, hanem az a közös, hogyha ezt ismerjük, ezt a kifejezést. Erről a közösről egyébként éppen a János evangélista nagyon sokat tud. Ugye a János evangélistának van két kiszólása az evangéliumban. Az egyik ugye a 20. fejezetben, és a másik az evangélium végén. Amikor azt mondja, hogy ezek pedig azért írtak meg, stb. Ez az első, a 20. fejezetben. És a második azt mondja, hogy *ez az a tanítvány, aki megírta mindezeket, és tudjuk – többes számban – tudjuk, hogy az ő bizonyágtétele igaz*. Így van, ugye?

H.M.: – Igen.

Sz. I.: – Tehát miről van szó? Arról van szó, hogy a közösből mutat rá arra a cselekvésre, amit János evangélista végez. De a bizonyágtétele, hogy ez igaz, az többes számban van – tudjuk –, az nem az ő bizonyágtétele egyedül. És persze az övé. Csak ő egy más lény akkor. Ugyanannyira más lény, mint aki meg tudja állapítani a saját gondolkodásáról, hogy elfogulatlan. Mindenki azt mondja. Hát én döntsem el, hogy melyik az igaz? Nem. Onnan lehet eldönteni [a közös területre mutat]. *Ez az a tudjuk*. Tudjuk, hogy ez igaz. Ez nem egyes számba van egyáltalán téve. A többes számról többet tudnék beszélni még nagyon sokat, de nem teszem. Tehát bármilyen magasztos tartalma is van egy-egy gondolatnak, a legmagasztosabb, ha az nincs egyúttal csinálva, téve – mutathatnék ide, mutathatnék oda –, akkor az mind megy a halott világba. Egy gondolat élőségének, folyamatának nem a tartalma az élete. Hanem a cselekvése és a folyamata. Nem tudom, hogy ez érthető-e, amit mondtam? Élénken bólogatnak, akkor jól van [derültség]. Köszönöm szépen.

H.M.: – Már többször megjelent a beszélgetésekben az a motívum, hogy ugye ugyanazt a könyvet évekkal, vagy akár évtizedekkel később felütve az ember meglepetve tapasztalja, hogy hát ezt ő még soha nem olvasta, holott olvasta. Ennek az is lehet egy olvasata, ennek a jelenségnek, és csakis ez az igazi magyarázat, hogy közben az ember változott, mert a szöveg, a betűk, a nyomdafesték, egyebek valószínű nem nagyon. A papír kicsit sárgább. Ez igaz. Viszont ha az ember ezt a gondolatmenetet úgy folytatja, hogy aha, de hát akkor mi minden lehet úgymond potenciálisan ugyanabban a szövegben? És akkor én ehhez hogy juthatok

közelebb, ehhez a „mindenhez”, ami benne van? Tehát hogy itt van a tennivaló. És akkor lehet, hogy nem kell 10 évnek eltelni, csak másfélnek? Hát nem az, hogy akkor elolvasom azt a másik könyvet is, hanem valami más tennivaló...

É.Á.: – A *Művészet és művészetmegismerés*ben konkrétan azt mondja, hogy a szellemi tisztánlátó nem mindig szellemi tisztánlátó. Pontosan tudja, hogy mikor helyezi magát a szellemi tisztánlátás állapotába, és mikor hagyja el ezt az állapotot. Konkrétan ezt írja. Az első kérdésem az, hogy, hogy Rudolf Steiner csak a szellemi tisztánlátás állapotában írt, vagy adott elő? A második kérdésem pedig, hogy amikor ő nem szellemi tisztánlátó állapotában volt, akkor ki volt? [derűltség]

Sz. I.: – Az első kérdés a könnyebb. Bár nehéz a kérdés, nehéz lenne erre bármit is mondani. Ebből az ábrából látható, hogy – és amikor azt mondtam, hogy nincs fecsegés – ebből az látható, hogy itt van egy tett. Itt nincs vége a dolognak, hogy látok – nem látok. Ugyanis innen nyílik egy hatalmas emberismeret. Es ehhez az emberismerethez tartozik, van felépítve egy megismerési út. Pontosan ehhez. És ez azt jelenti, hogy ez egyfajta – ezt nem tudom jobban mondani, mint ez egy szociális cselekvés. Ez a 6000 előadás, ez egy szociális cselekvés. Tehát az az akarat, ami ezt kimondatta, az egyáltalán nem egy öncélú valami volt, hanem ez a legmélyebb szociális cselekvés. Lehetett volna több is, hát ezt tudjuk. Arra nem tudok válaszolni neked, hogy amikor nem szellemi ügy, akkor micsoda. De hát ugye most csak elnézést kérek, mondom, mert számok tükrében azért ez nem nagyon valószínű. De még valamit hadd tegyek hozzá ehhez. Tehát én nem tudom, hogy mennyire ismerősek a tudati gyakorlatok. Ma reggel már volt egy vita az alap- és mellégyakorlatokról. Akkor szeretnék mesélni erről valamit. Hogy ezek hogy épülnek egymásra, és hogy ez, amikor nem szellemi, ez gyakorlatilag hogy van kiszorítva az emberi életből. Már a földi életből. Ma szó volt itt az akarati gyakorlatról. Az akarati gyakorlat csak egy aspektusát fogom elmondani, nem fogom az összes gyakorlatot ismertetni, hogyha megengedik. Az akarati gyakorlat ugye úgy megy végbe, hogy egy cselekvéssel fejeződik be. És azt megelőzi egy elhatározás. Látszólag fölösleges, mert föl lehetne húzni hozzá az órát, akár. Mondjuk, elhatározom, hogy 3 óra múlva csinállok egy ... teljesen mindegy, hogy mit. Ez azt jelenti, mivel nem az órát húzom föl, hogy az alatt a 3 óra alatt az emberi figyelemnek egy kis része ki van húzva a praktikus, célszerű, hétköznapi világból. Merthogy nekem kell tartanom. Nem az kell, hogy eszembe jusson a gyakorlat, hanem tartanom kell a gyakorlatot magát. Ami nem egy praktikus megszokott hétköznapi cselekvés. Ez így a második gyakorlata Rudolf Steinernek. A harmadik gyakorlat, amit praktikusán egy hónap múlva tanácsolt venni, az ugye a kiegyensúlyozottság gyakorlata. Hogy néz ki ebből a szempontból? Idő-szempontból, mert most az időről beszélünk tulajdonképpen. Ez úgy néz ki, hogy az ember megpróbál egy centrumot fölépíteni, stabilnak lenni, hogy a különböző véges érzelmi hullámzások között ne ragadja el a reagáló állati természet, ösztöni, indulati élet. Ezt a centrumot tartani, és erre esténként azért ránézni, ez már egy hosszabb időbeli ügy. Még akkor is, hogyha nem mindig sikerül. Ugye ez a napnak már jóval nagyobb részére kiterjed. Nem tudom, érthető-e. És akkor jön a negyedik gyakorlat. Az a pozitívitás gyakorlata. Ugyanis arról van szó, ugye nagyon jól ismerjük a gyakorlat leírását, amikor is ugye hogy a kutyának szépek a fogai, ha valaki erre emlékszik. Tehát miről is van szó? Arról van szó, hogy az ember ott, ahol eddig negatívát látott, ott valami pozitívát fedezzen föl. De nem arról van szó, hogy be kell csapnia magát. Mert akkor nem ér semmit az egész. Hanem arról van szó, hogy ott, ahol az addigi látása és az addigi gondolkodása nem talált szépet, jót, bölcsét, ott teremtenie kell „saját erejéből” – idézőjelben a saját erejét, ezt majd elmondom, – teremtenie kell valami olyat, ami addig nem létezett számára. Ez olyan feladat, ami, ha belegondolunk, csak szeretetből lehetséges. És hogy ez milyen hatással, közrejátszással van az ember életére, azt is szeretném elmesélni. Mert ugye az időről beszélünk. ahhoz, hogy ez valós legyen ez a pozitívitás ... mondok egy példát, jó? Ez a borító, ez csúnya. Namost ez lehet, hogy igaz, lehet, hogy nem, ez csak példa – nehogy valaki itten magára vegye. Itt nekem van egy tevékenységem, hogy én ezt csúnyának látom. Nekem ezt gondolnom kell. Anélkül ez a borító nem csúnya. Ha a pozitívitás gyakorlatát gyakorlatilag véghez viszem,

akkor azt jelenti, hogy a legmagasabb teremtő erők segítségével a saját gondolkodásomat változtatom meg. Mert nem így fogok gondolkodni, nem így fogok reagálni. Teremtő szeretettel fogok nyúlni a világhoz, ami ez által meg tud változni. Egyetlenegy dolgot nem írt oda Rudolf Steiner, de én ezt most elmondom. Ez lehet, hogy egy élet alatt nem valósítható meg. Ez nem akadálya annak, hogy ebbe belekezdjünk. Kozmikus összefüggések vannak itt a gyakorlatoknál. legalábbis ezt én így látom. És ez úgy tűnik, hogy időben ... tehát hogy milyen, amikor nem lát a látó. Nem tudok rá válaszolni. De azt tudom, hogy ezekkel a stúdiókkal ezek nagyon-nagyon, hacsak kicsit is, de az ember a saját hajánál fogva emeli föl saját magát, és közben az nem a sajátja, hanem a közös.

Hozzászólás: – Ha lehet egy kérdésem, akkor az az, hogy valami olyasmi jelentést tettél, hogy a szellemnek nincs oka. Jól emlékszem?

Sz. I.: –Igen

Hozzászólás: – Ez a kijelentés a megismerésnek, vagy a kinyilatkoztatásnak a birodalmához tartozik?

Sz. I.: – Mind a kettő. Beszéljünk róluk? Hát kérem! Sokan próbálták már azt gondolni, hogy a szellemnek van valami oka. Mondjuk például, hogy ez egy természeti ügy. Hogy ez az emberrel együtt növekszik. De hogyha ez így lenne, akkor nekem ehhez nekem, mint szubjektumnak mi közöm lenne? Tehát akkor ez természet, és akkor menjünk haza, mert ezen úgyse tudunk változtatni, hiszen nincsen a birtokunkban semmi. Nézzük például a világ keletkezését. Jó, hát az ótestamentum, az olyan bizonytalan. Ősrobbanás, az „rendes dolog” ... Az leírható „tudományosan”. Annak vannak törvényei, vannak szabályai, meg minden. Amelyeknek legalább akkor már létezniük kellett, amikor volt a „nagy bumm”. Nade ez mit jelent ránk nézve? Ez ugyanazt jelenti. Tehát hogy tök mindegy, hogy mit csinálunk. Ha az Ótestamentum-része felől indulunk ki, az jóval biztatóbb, ha más nem. Jól értettem a kérdést?

Hozzászólás: – Hát, nem lehet rosszul érteni, én egy kicsit máshogy értem. Hát akkor most próbálok picit precízebb lenni, mert az számomra elvont, hogy a szellem, nem túl sokatmondó, mondjuk akkor teremt. Ugye tehát a teremtés, az egy szabad tett, és nem lehetne szabad tett, hogyha saját magán kívül bármi más határozná meg, ebben az értelemben nincsen oka – mondja az, aki bele tudott pillantani ezekbe a dolgokba. Ebben az összefüggésben kérdezem, hogy amikor te ezt idézed, akkor az megismerés, vagy kinyilatkoztatás?

Sz. I.: – Most csak személyes történeteket tudok elmondani. Hát énnekem ebben a mondatomban van egy 15 évem. Szóval nem kevés. De... na jó [magában nevet]. Ezt elmesélem. Ugye az evangéliumokkal sokat foglalkozom. És körülbelül 30 magyar fordítást ismerek. És ebben az idézett mondatban, ami, Jn 3,8, amire mondtam, hogy a szellemnek nincs oka, ez úgy hangzik magyarul körülbelül, hogy *a szél fú, ahová akar, annak zúgását ballod, nem tudod, honnan jön és hová megy, így van mindenki, aki Istentől született*. Körülbelül így van magyarul, ahogy ismerjük a textust. Namost itt ugye az van, hogy a szél és a szellem egy közös szótőről ered, ez a pneuma. És ez nem egy nyelvészeti trükk, hogy ez így vagy úgy, hanem ez valóban, ezt tudjuk korábbról, tehát a szellem, az nem mindig volt pusztán egy belső tapasztalás, hanem bizony egy nagyon külső tapasztalás is volt. És akkor azt mesélném el, hogy van egy bizonyos magyar fordítás, ami úgy fordítja ezt a sort, hogy *a szellem ott szellen, ahol akar* [nevetés]. És a többit nem idézném, hozzá lehet gondolni. Hogy a szellem egyszerűen ... tehát nem kell róla semmit mondanom, mert annak a segítségével mondom. Tehát hogy ennél jobban nem lehet. Erre mondtam egyébként azt az előbb, amikor akár az önmegismerésről, vagy akár Rudolf Steinerről beszéltem, hogy van a hétköznapi látás, amit érzékszervinek nevezünk. Innen oda. Így is festjük le. Ezt bizonyítjuk be a tudománnyal, hogy így van. Namost az emberrel van egy sokkal nagyobb probléma, hogy az ember önmaga, hát a megfigyelő, és onnantól kezdve a megfigyeltet már nem mondhatjuk, mert az már nem ő. És itt a szellemmel is egy hasonló probléma van. Tehát abban a pillanatban, amikor bármi okot próbálunk találni, akkor az ok lenne a szellem, és a

szellem, az meg nem tudom, mi lenne. Az egy természeti következménye lenne. Tehát nincs oka. Nem lehet oka, nem lehet előzménye, mert akkor nem ő volna a szellem, hanem az lenne. És akkor mehetnék végig a világegyetemen. Én ezt legalábbis így gondolom. Az meg kifogyhatatlan volna nem-szellemekből legalábbis.

É.Á.: – megköszönjük székely Istvánnak azt a lenyűgöző ezoterikus bátorságot, amit ma már említettem, hogy meg mer fogalmazni egy ilyen kérdést, aztán előadást tart, és ilyen sokat mond egy olyan kérdésről, amihez lenyűgöző ezoterikus bátorság kell. És nagyon remélem, hogy ez egy sorozatnak az első, legrövidebb szakasza. És nagyon remélem, hogy a következő, az nem a következő triennálén lesz, hanem előbb. Köszönöm mindenkinek a figyelmét, egész napos részvételét, akik itt voltak. Az első nap akkor most véget ér. Szép pünkösd hajnalt kívánok mindenkinek, és találkozunk holnap.

[vége]